

RABHADH

CAITHFEAR an Ceistpháipéar seo a chur ar ais le do fhreagarleabha(i)r ag deireadh an Scrúdaithe, nó caillfear marcanna.

Scríobh do Scrúduimhir anseo ⇒

Coimisiún na Scrúduithe Stáit

SCRÚDÚ NA hARDTEISTIMÉIREACHTA, 2017

DÉ CÉADAIOIN 21 MEITHEAMH - MAIDIN 9:30 – 12:00

EACNAMAÍOCHT – GNÁTHLEIBHÉAL (400 marc)

Freagair **sé** cheist as Roinn A agus **ceithre** cheist as Roinn B.

ROINN A (100 marc)

Freagair **sé** cinn de na **naoi** gceist ghearrfhreagra sna spásanna atá ann dóibh.

ROINN B (300 marc)

Freagair **ceithre** cheist.

Scríobh na freagraí i do fhreagarleabha(i)r.

Ná scríobh freagraí Roinn B ar an gceistpháipéar seo.

Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).

Tabhair faoi deara go bhfuil fo-ranna sna ceisteanna.

NÁ DEARMAD AN CEISTPHÁIPÉAR SEO A THABHAIRT AR AIS LEIS AN/NA (bh)FREAGARLEABHA(i)R
A ÚSÁIDTEAR CHUN NA CEISTEANNA I ROINN B A FHREAGAIRT

ROINN A (100 marc)

Freagair **sé** cinn de na **naoi** gceist ghearrfhreagra sna spásanna atá ann dóibh.

1. I dtaca leis na cánacha seo a leanas, meaitseáil an cháin lena míniúchán cuí. (Tá na litreacha Béarla tugtha idir lúibíní.) (Tá míniúchán amháin ann nach féidir a mheaitseáil le haon cháin díobh.)

Cáin		Míniúchán	
A	CBL (VAT)	1	Cáin ar ioncam.
B	CCÚT (DIRT)	2	Cáin ar earraí a iompórtáiltear isteach i dtír.
C	ÍMAT (PAYE)	3	Cáin ar an mbrabús a dhéantar ar dhiúscairt sócmhainne.
D	Dleacht chustaim	4	Cáin ar ús a thuilltear ar thaisc in institiúidí airgeadais.
		5	Cáin ar cheannach earraí agus seirbhísí.

CÁIN	→	A	B	C	D
MÍNIÚCHÁN	→				

(16 mharc)

- 2.** Tugtar na sonraí seo a leanas faoi ghnólacht duit.

Cainníocht (aonaid aschuir)	1	2	3	4
Costais sheasta ina €	3,000	3,000	3,000	3,000

- (i) **Tarraing agus lipéadaigh** na costais sheasta don ghnólacht seo.

A full-page sheet of white graph paper featuring a uniform grid of thin, light gray horizontal and vertical lines intersecting at right angles to form small squares across the entire surface.

- (ii) Mínigh an téarma **costais sheasta** agus luaigh sampla **amháin** i gcás gnólachta.

Sampla: _____

(16 mharc)

ROINN A (ar leanúint)

3. Tabhair breac-chuntas ar shlí **amháin**, ó thaobh na heacnamaíochta de, a d'fhéadfadh méadú ar líon na ndaoine as Poblacht na hÉireann a thaistealaíonn go Tuaisceart Éireann chun dul ag siopadóireacht dul i bhfeidhm ar **gach ceann** díobh seo a leanas:

Miondíoltóirí i bPoblacht na hÉireann:

Airgeadas Rialtas na hÉireann:

(16 mharc)

4. Cuir in iúl le tic (✓) cén chatagóir a mbaineann gach earra nó seirbhís díobh seo léi:

Ráiteas	Easpórtálacha Sofheicthe	Easpórtálacha Dofheicthe	Iompórtálacha Sofheicthe	Iompórtálacha Dofheicthe
Caiteachas lucht leanúna sacair as Éirinn a thaistil go dtí an Ostair.				
Gnólachtaí as Éirinn ag díol cáise sa Ghearmáin.				
Turasóirí eachtrannacha ag eitilt go hÉirinn ar Ryanair.				
Tomhaltóirí in Éirinn ag ceannach gluaisteán sa Ríocht Aontaithe agus á dtabhairt ar ais go hÉirinn.				

(16 mharc)

5. Cad dó a seasann na litreacha seo a leanas? (Tá na litreacha Béarla tugtha idir lúibíní.)
Scríobh **gach** freagra sa spás cuí.

CAI (IMF)	
BCE (ECB)	
EDT (WTO)	

(16 mharc)

6. Infheistíonn Rialtas na hÉireann suimeanna suntasacha d'airgead na gcáiníocóirí san oideachas tríú-leibhéal in Éirinn. Tá deischostas ag gabháil leis seo. Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi agus luaigh **dhá** bhuntáiste eacnamaíochta do gheilleagar na hÉireann a bhaineann leis an infheistíocht seo san oideachas tríú-leibhéal.

Míniú: _____

Buntáiste 1: _____

Buntáiste 2: _____

(17 marc)

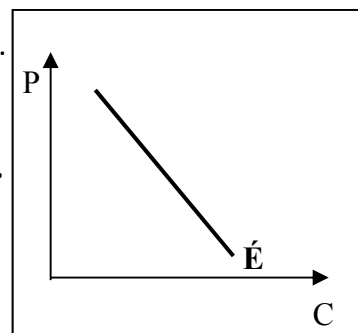
ROINN A (ar leanúint)

7. Taispeánann an léaráid seo an t-éileamh ar ghluaisteáin nua in Éirinn in 2015.

(i) Tháinig méadú ar an éileamh ar ghluaisteáin nua in 2016.

Tarraing cuar an éilimh nua ar ghluaisteáin agus cuir an lipéad E_1 air.

(ii) Mol **dhá** chúis leis an méadú ar an éileamh ar ghluaisteáin nua in Éirinn in 2016.

Cúis 1: _____

Cúis 2: _____

(17 marc)

8. ‘Moladh don rialtas smaoineamh ar chánacha nua tabhairt isteach ar choimeádáin mhearbha, ar channaí agus ar bhuidéil phlaisteacha indiúscartha.’ (Foinse: *The Irish Times*, Iúil 2016)

Tabhair breac-chuntas ar bhuntáiste eacnamaíochta **amháin** agus ar mhíbhuntáiste eacnamaíochta **amháin** a d’fhéadfadh a bheith ag baint leis an mbeart seo.

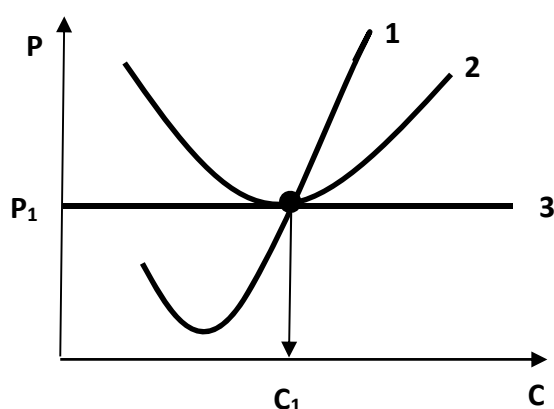
Buntáiste eacnamaíochta: _____

Míbhuntáiste eacnamaíochta: _____

(17 marc)

9. Sa léaráid thíos taispeántar cothromaíocht fhadtréimhseach gnólachta atá in **lomaíocht Fhoirfe**.

(i) Scríobh i bhfocail (seachas mar ghiorrúchán) lipéad iomlán gach ceann de na línte atá uimhrithe 1 go 3. Bain úsáid as an bhfreagarbhosca atá curtha ar fáil.

Freagarbhosca

Uimhir	An lipéad iomlán
1	
2	
3	

(ii) An bhfuil an gnólacht ag tuilleamh brabús osnormálta?
Cuir **ciorcal** thart ar do rogha agus **mínigh** do fhreagra.

Tá / Níl.

(17 marc)

Ná dearmad an ceistpháipéar seo a thabhairt ar ais leis an/na (bh)freagarleabha(i)r a úsáidtear chun na ceisteanna i ROINN B a fhreagairt.

ROINN B (300 marc)

Freagair **ceithre** cheist.

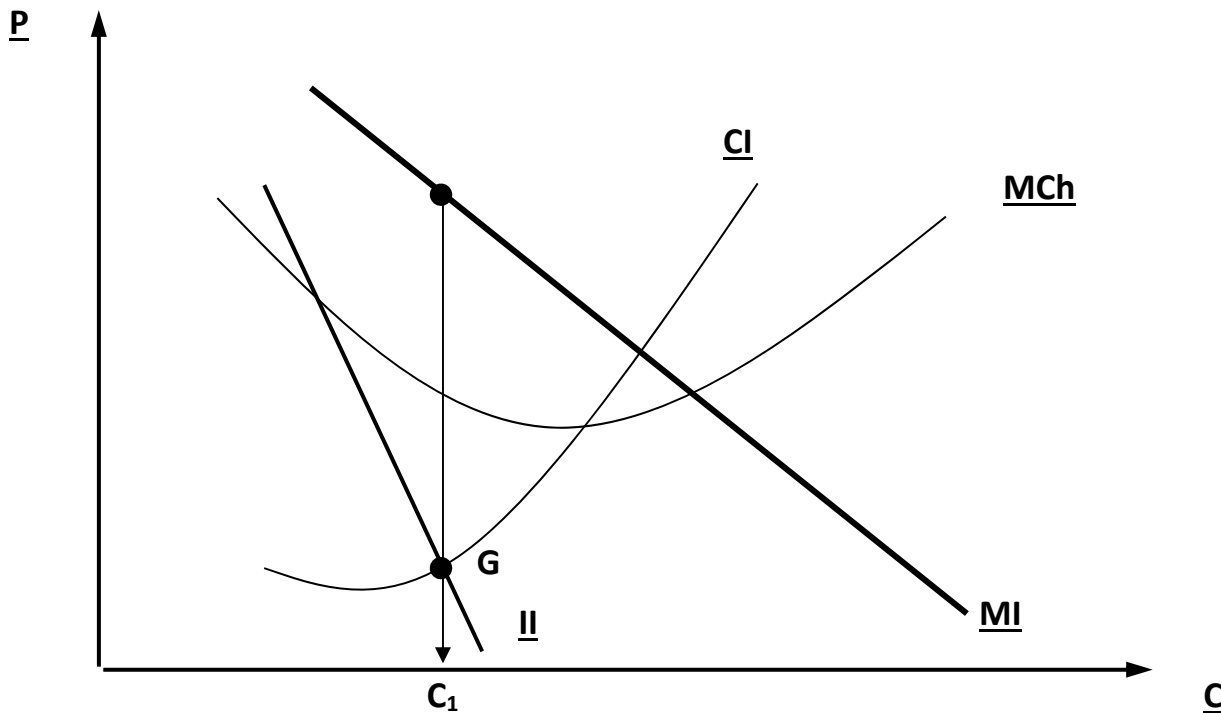
Scríobh na freagraí i do fhreagarleabha(i)r.

Ná scríobh freagraí Roinn B ar an gceistpháipéar seo.

Tá na ceisteanna ar fad ar aon mharc (75 marc).

Tabhair faoi deara go bhfuil fo-ranna sna ceisteanna.

1. Sa léaráid thíos taispeántar gnólacht **Monaplachta** atá i gcothromaíocht.

(a) Déan cóip den léaráid i do fhreagarleabhar.

- Scríobh amach an rud a seasann **gach ceann** de na **sé** lipéad a bhfuil líne fúthu dó.
- Tá an gnólacht seo i gcothromaíocht ag pointe G agus táirgeann sé aschur C_1 .

Ar do léaráid taispeáin:

- an praghas a ghearrfaidh an gnólacht ar C_1 . (úsáid lipéad P_1)
- meánchostas táirgeachta an aschuir seo. (úsáid lipéad C_1)

(30 marc)

(b) D'fhéadfadh sé go mbeadh gnólachtaí nua ag iarraidh dul isteach i margadh monaplachta ach beidh **bacainní ar iontráil** rompu.

- Luaigh **trí** bhacainn ar iontráil a d'fhéadfadh a bheith ann.
- Scríobh nótaí gairide ar **gach** ceann acu.

(21 marc)

(c) Tá na cuideachtaí Bus Éireann, Iarnród Éireann agus An Post, atá faoi úinéireacht an stáit, ag cailleadh airgid faoi láthair. D'fhéadfadh sé go mbeidh sé deacair do na cuideachtaí sin leanúint ar aghaidh ag soláthar a gcuid seirbhísí uile sa todhchaí de bharr na gcaillteanas seo.

- Luaigh agus mínigh cúis **amháin** nach bhfuil cuid de na seirbhísí a sholáthraíonn na cuideachtaí thuas á soláthar ag fiontraithe príobháideacha.
- Luaigh agus mínigh **dhá** bheart a d'fhéadfadh na cuideachtaí seo atá faoi úinéireacht an stáit, a dhéanamh chun tabhairt faoina gcuid caillteanas a laghdú.

(24 marc)

[75 marc]

2. (a) Is earra eacnamaíoch é an Apple iPhone 7. Bíonn na saintréithe seo a leanas ag earraí eacnamaíocha: bíonn siad gann, inaistrithe agus soláthraíonn siad áirgiúlacht don tomhaltóir.
- (i) Mínigh **aon dá cheann** de na téarmaí a bhfuil líne fúthu agus tagairt agat don Apple iPhone 7.
- (ii) Mínigh **aon dá cheann** de na téarmaí eacnamaíochta seo a leanas:
- Earra normálta
 - Earra ionaid
 - Earra comhlántach.

(20 marc)

- (b) Taispeánann an t-eolas thíos sceideal éilimh agus soláthair an Apple iPhone 7 ar an margadh.

Praghas €	An Chainníocht a Éilítear (aonaid)	An Chainníocht a Sholáthraítear (aonaid)
400	1,200	400
500	1,000	600
600	800	800
700	600	1,000
800	400	1,200

Agus tú ag úsáid an eolais thuas agus ar léaráid **amháin** (is ceadmhach grafpháipéar a úsáid):

- (i) Tarraing **agus** lipéadaigh cuar an éilimh ar an Apple iPhone 7 ar an margadh
- (ii) Tarraing **agus** lipéadaigh cuar soláthair an Apple iPhone 7 ar an margadh.
- (iii) Taispeáin ar do léaráid:
- Praghas cothromaíochta an Apple iPhone 7 ar an margadh (úsáid lipéad **P₁**)
 - Cainníocht chothromaíochta an Apple iPhone 7 ar an margadh (úsáid lipéad **C₁**)
- (30 marc)

- (c) Is leis an fhoirmle seo a thomhaistear **loncamleasteachas an Éilimh** (YED):

$$\frac{\Delta Q}{\Delta Y} \times \frac{Y_1 + Y_2}{Q_1 + Q_2}$$

- (i) Mínigh cén rud a seasann **gach** ceann de na siombailí thuas dó.
- (ii) Is é loncamleasteachas an Éilimh (YED) ar an Apple iPhone 7 ná **+2.8**.
An gceapann tú gur earra sóchais é an Apple iPhone 7, bunaithe ar an eolas atá agat ar YED? Mínigh do fhreagra.

(25 marc)

[75 marc]

3. (a) Iompaíonn gnólacht tógála ionchuir (tosca táirgeachta) ina n-aschur (tithe).
 Luaigh agus mínigh na **ceithre** thoisc tháirgeachta a d'fhéadfaí a úsáid chun tithe a tháirgeadh.
 (20 marc)
- (b) Tá fostaithe san earnáil phoiblí ag éileamh arduithe pá ar Rialtas na hÉireann.
 Tá fostaithe san earnáil phríobháideach ag lorg arduithe pá fosta.
- (i) Mínigh **gach** ceann de na téarmaí a bhfuil líne fúthu agus luaigh sampla **amháin** de ghairm bheatha i **ngach** earnáil acu sin thuas.
- (ii) Luaigh agus mínigh cúis eacnamaíochta **amháin** a bhfuil fostaithe ag lorg arduithe pá faoi láthair.
- (iii) Déan plé ar **mhíbhuntáiste** eacnamaíochta **amháin** do gheilleagar na hÉireann a d'fhéadfadh bheith ann dá bhfaigheadh fostaithe san earnáil phoiblí agus san earnáil phríobháideach arduithe pá.
- (30 marc)
- (c) (i) Luaigh agus mínigh **dhá** chúis eacnamaíochta a n-íoctar pá difriúil ar phoist dhifriúla.
- (ii) Tá Rialtas na hÉireann ag iarraidh eisimircigh as Éirinn a spreagadh le teacht ar ais go hÉirinn agus obair a fháil anseo.
 Mol **dhá** bheart a d'fhéadfadh an rialtas a dhéanamh chun é seo a spreagadh.
- (25 marc)
[75 marc]
4. (a) Tá airgead in úsáid i ngeilleagair nua-aimseartha anois in áit na babhtála.
- (i) Mínigh na téarmaí **airgead** agus **babhtáil**.
- (ii) Mínigh deacracht **amháin** a ghabhann le babhtáil.
- (iii) Luaigh **dhá** rud eile a úsáidtear mar airgead faoi láthair, seachas boinn agus nótaí.
- (25 marc)
- (b) Tá bainc áirithe ag tairiscint ráta úis íseal ar a gcoigilteas.
- (i) Mínigh **gach** ceann de na téarmaí a bhfuil líne fúthu.
- (ii) Luaigh agus mínigh **dhá** thoisc, **seachas an ráta úis**, a d'fhéadfadh teaghlaigh a chur san áireamh agus iad ag beartú coigilteas a dhéanamh nó gan é a dhéanamh.
- (26 marc)
- (c) (i) Mínigh an téarma **boilsciú praghsanna**.
- (ii) Luaigh slí **amháin**, ó thaobh na heacnamaíochta de, a d'fhéadfadh **aon dá cheann** de na himeachtaí seo a leanas dul i bhfeidhm ar ráta an bhoilscithe praghsanna in Éirinn.
 Mínigh do fhreagra i ngach cás.
- méadú ar phraghsanna domhanda ola
 - laghdú ar rátaí na gcánacha indíreacha in Éirinn
 - laghdú ar leibhéal an choigiltis in Éirinn.
- (24 marc)
[75 marc]

5. (a) Is í seo foirmle an iolraitheora i ngeilleagar oscailte:

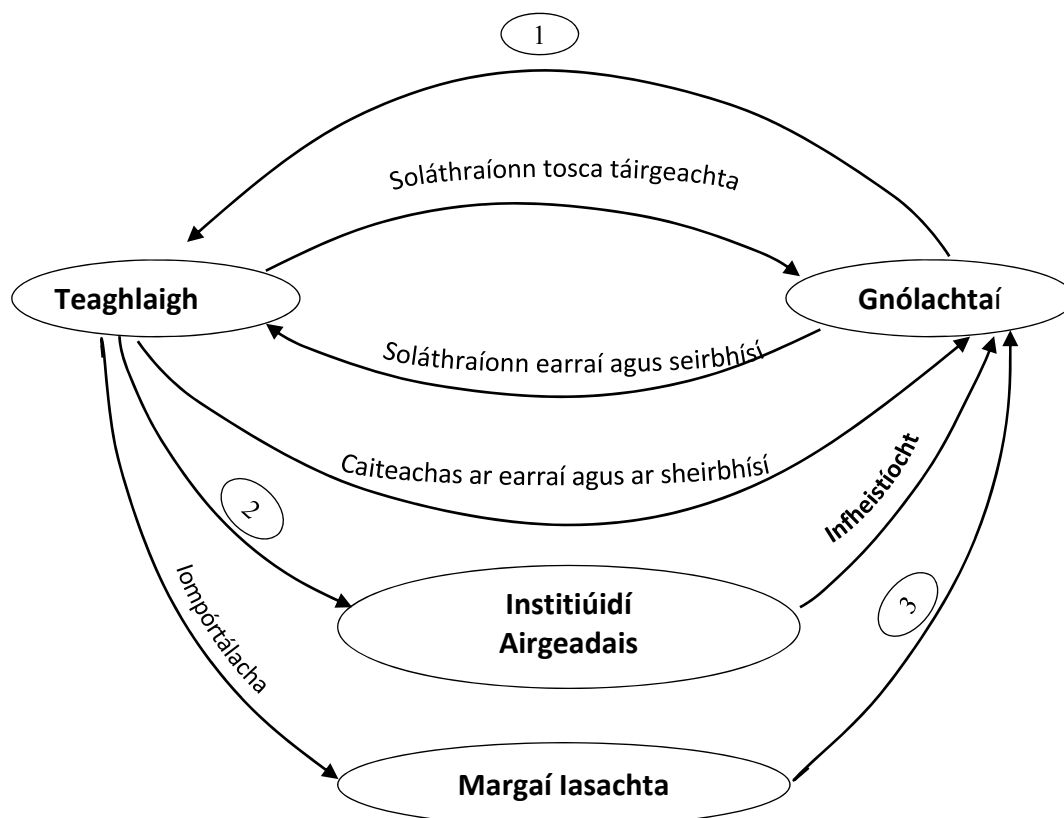
$$\frac{1}{MPS + MPM}$$

Glac leis gurb é 0.25 an MPM agus 0.15 an MPS.

- Mínigh an téarma **iolraitheoir**.
- Bain úsáid as an bhfoirmle thuas chun méid an iolraitheora a ríomh. **Taispeáin do chuid oibre.**
- Má thagann méadú €10 milliún ar an infheistíocht sa gheilleagar, cén méadú a thiocfaidh ar an loncam Náisiúnta? **Taispeáin do chuid oibre.**

(21 marc)

- (b) Sa léaráid thíos taispeántar **Sreabhadh Ciorclach an Ioncaim** i ngeilleagar oscailte gan rialtas.

- Is **geilleagar oscailte** í Éire. Mínigh an ráiteas seo.
- Luaigh cén rud a seasann **gach ceann** de na línte atá uimhrithe ó **1** go **3** dó.
- Agus tú ag tagairt don léaráid thuas, mínigh an cineál gníomhaíochtaí a tharlaíonn idir **aon dá cheann** díobh seo a leanas:
 - Margaí lasachta agus gnólachtaí
 - Teaghlaigh agus margaí lasachta
 - Teaghlaigh agus institiúidí airgeadais.

(30 marc)

- (c) Is cuspóir de chuid an rialtais é fás geilleagrach a bhaint amach.

- Mínigh an téarma **fás geilleagrach**.
- Tabhair breac-chuntas ar **dhá** chúis a bhfuil sé tábhachtach fás geilleagrach a bhaint amach i ngeilleagar.

(24 marc)

[75 marc]

6. (a) Meastachán é seo a leanas ar bhuiséad reatha an Rialtais do 2017:

Ioncam Reatha an Rialtais	€53,245m	Caiteachas Reatha an Rialtais	€50,548m
---------------------------	----------	-------------------------------	----------

- (i) Ríomh an barrachas ar an mbuiséad reatha. **Taispeáin do chuid oibre.**
- (ii) Luaigh sampla **amháin** d'ioncam reatha rialtais agus sampla **amháin** de chaiteachas reatha rialtais.
- (iii) Mínigh **dhá** iarmhairt eacnamaíochta ar bhuiséad reatha an Rialtais a bhaineann le titim sa ráta dífhostaíochta. (25 marc)
- (b) Tabhair breac-chuntas ar argóint eacnamaíochta **amháin** i bhfabhar **aon dá cheann** de na polasaithe / beartais rialtais seo a leanas a fógraíodh i gCáinainnéis 2017, agus argóint eacnamaíochta **amháin** ina n-éadan:
- Ardú €5 in aghaidh na seachtaine ar íocaíochtaí leasa shóisialaigh.
 - Laghdú ar ráta Cáin Choinneála ar Ús Taisce (CCÚT / DIRT) ó 45% go 39%.
 - Ardú ar an dleacht mháil ar thobac (e.g. ardú 50c ar phacáiste 20 toitín). (24 marc)
- (c) Tugtar le fios i bpobalbhreitheanna éagsúla go bhfuil daoine in Éirinn i bhfabhar feabhas ar na seirbhísí stáit in ionad laghdú ar na rátaí cánach.
- (i) Sainaithin **dhá** sheirbhís stáit a d'fhéadfaí a fheabhsú **agus** mínigh do fhreagra i **ngach** cás.
- (ii) An mbeifeá i bhfabhar laghdú ar na rátaí cánach, e.g. rátaí na cánach ioncaim in Éirinn, rátaí CBL? Tabhair breac-chuntas ar **dhá** chúis le do fhreagra. (26 marc)
- [75 marc]

7. (a) Tugtar an t-eolas seo a leanas duit faoi thrádáil tíre i mbliain amháin.

Easpórtálacha Sofheicthe €m	Iompórtálacha Sofheicthe €m
22,000	23,500

- (i) Mínigh an téarma **Comhardú na Trádála**.
- (ii) Ag baint úsáide as na sonraí thuas duit, ríomh Comhardú na Trádála **agus** luaigh cé acu barrachas nó easnamh é. **Taispeáin do chuid oibre.**
- (iii) Má thagann méadú €2,000m ar leibhéal na n-easpórtálacha sofheicthe thuas, ríomh Comhardú nua na Trádála **agus** luaigh cé acu barrachas nó easnamh é. **Taispeáin do chuid oibre.** (25 marc)
- (b) I gCáinainnéis 2017, choinnigh Rialtas na hÉireann Cáin Chorporáide ar ráta 12.5%
- (i) Mínigh an téarma a bhfuil líne faoi.
- (ii) Luaigh agus mínigh **dhá** thoisc eacnamaíochta, seachas ráta na cánach corporáide, a d'fhéadfadh cuideachta ilnáisiúnta a chur san áireamh nuair a roghnaíonn siad a ngnólacht a lonnú in Éirinn. (24 marc)
- (c) I Meitheamh 2016 vótáil pobal na Ríochta Aontaithe i bhfabhar imeacht as an AE i gcinneadh ar a dtugtar BREXIT.
- (i) Cad dó a seasann na litreacha AE?
- (ii) Déan plé ar shlí **amháin**, ó thaobh na heacnamaíochta de, a d'fhéadfadh imeacht na Ríochta Aontaithe as an AE dul i bhfeidhm ar **aon dá cheann** díobh seo a leanas:
- Gnólachtaí in Éirinn atá ag easpórtáil go dtí an Ríocht Aontaithe.
 - Turasóireacht idir Éirinn agus an Ríocht Aontaithe
 - Tomhaltóirí in Éirinn. (26 marc)
- [75 marc]

8. (a) Chomhair POS (CSO i mBéarla) daonra na hÉireann in Aibreán 2016 agus meastar go bhfuil 4.76m duine ann anois. Is ionann sin agus méadú de bheagnach 170,000 duine ón uair dheireanach a comhaireadh an daonra in 2011.

(Foinse: POS, 2016 Réamhthuarascáil)

- (i) Cad dó a seasann na túslireacha POS?
- (ii) Cad é an téarma oifigiúil a thugtar ar chomhaireamh an daonra?
- (iii) Luaigh agus mínigh slí **amháin**, ó thaobh na heacnamaíochta de, a d'fhéadfadh an méadú seo ar dhaonra na hÉireann dul i bhfeidhm ar **aon dá cheann** díobh seo a leanas:
 - Éileamh ar earraí agus ar sheirbhísí
 - Soláthar seirbhísí stáit
 - Margadh an tsaothair in Éirinn.

(30 marc)

- (b) Tá rialtas na hÉireann ag smaoineamh ar cháin siúcra a thabhairt isteach in 2018 mar bheart amháin chun dul i ngleic le fadhb na hotrachta/an mhurtaill in Éirinn.

Luaigh agus mínigh **dhá** bheart eacnamaíochta eile a mholfa chun cuidiú le leibhéil na hotrachta/an mhurtaill in Éirinn a laghdú.

(20 marc)

- (c) 'Déanfaidh an rialtas an gréasán leathanbhanda faoin tuath, a bhfuiltear ag fanacht leis le fada, a phríobháidiú.'

(Foinse: *Irish Independent*, Iúil 2016)

- (i) Mínigh an téarma **príobháidiú**.
- (ii) Tabhair breac-chuntas ar **dhá** bhuntáiste eacnamaíochta do cheantair thuaithe a bhaineann leis an infheistíocht seo sa leathanbhanda.

(25 marc)

[75 marc]

Ná dearmad an ceistpháipéar seo a thabhairt ar ais leis an/na (bh)freagarleabha(i)r a úsáidtear chun na ceisteanna i ROINN B a fhreagairt

Leathanach Bán

Leathanach Bán